

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

**Фразеологія діалекту та діалектна фразеологія в ідіостилі
Гната Хоткевича (на матеріалі роману «Камінна душа»)**

Кваліфікаційна робота
студентки 4-го курсу
першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти
спеціальності 035 «Філологія»
спеціалізації 035.01 «українська
мова і література»
Шаповалової Катерини Сергіївни

Науковий керівник: Кохан Юрій
Іванович, кандидат філологічних
наук, доцент

Харків – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
Розділ 1. ВИСВІТЛЕННЯ В НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ	
ПРОБЛЕМИ ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКОГО СТИЛЮ	
ПИСЬМЕННИКА.....	7
1.1 Ідіостиль як прояв творчої індивідуальності письменника.....	7
1.2 Фразеологізм у науковому вивченні.....	9
1.2.1 Роль фразеології у формуванні	
індивідуального стилю письменника.....	11
1.2.2 Поняття діалектної фразеології.....	15
1.3. Особливості індивідуального стилю Г. Хоткевича.....	18
Висновки до розділу 1.....	22
Розділ 2. СКЛАД І ФУНКЦІОНУВАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ	
ОДИНИЦЬ У РОМАНІ «КАМІННА ДУША» ГНАТА ХОТКЕВИЧА.....	24
2.1 Загальномовна фразеологія в романі.....	24
2.1.1 Загальновживані фразеологізми на позначення	
дій і процесів.....	25
2.1.2 Фразеологізми як засіб відтворення емоційно-психічного	
стану персонажів.....	28
2.2 Діалектна фразеологія в романі.....	31
2.2.1 Загальномовні фразеологізми	
з діалектними елементами.....	31
2.2.2. Власне діалектні фразеологізми в романі.....	33
Висновки до розділу 2.....	36
ВИСНОВКИ.....	38
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА.....	41

ВСТУП

Фразеологія художніх творів залишається об'єктом наукових досліджень багатьох мовознавців. Крім розробки теоретичних питань, лінгвісти займалися аналізом фразеологічного багатства художніх творів української літератури, в тому числі й діалектної фразеології. Фразеологічну систему українських діалектів вивчали В. Лавер (фразеологія карпатського регіону), М. Доленко, Н. Коваленко (фраземи Західного Поділля), В. Хоменко (фразеологія говірок Полтавщини), М. Яким, М. Демський, Ю. Прадід (бойківська фразеологія), А. Сагаровський, О. Плетнева (фразеологія говірок Центральної Слобожанщини), О. Тараненко (стійкі словосполучки говірок Дніпропетровщини), А. Івченко, Г. Ступінська (лемківська фразеологія), В. Ужченко, Д. Ужченко, Р. Міняйло (фразеологія східнослобожанських і степових говірок Донбасу), Й. Дзендзелівський, Д. Гринчишин, З. Бичко, Н. Романюк (фразеологізми наддністрянських говірок), В. Чабаненко (фразеологія степового діалекту) та ін.

Використання фразеологічних одиниць (ФО) у художніх текстах є засобом підсилення емоційно-експресивного фону творів, увиразнення, іноді уточнення думки, яку письменник доносить до читача. Одним з таких митців слова був Гнат Хоткевич, відомий письменник ХХ століття, твори якого досліджувались багатьма критиками та науковцями. У своєму творчому доробку, Г. Хоткевич послуговувався фольклорними та історичними джерелами, майстерно використовуючи їх і інтерпретуючи у своїх творах. Він презентував читачеві зовсім нове та принципово інше світобачення завдяки силі художнього слова. Письменник зосередився на дослідженні сутності людської природи, її коренів і глибин, зокрема, через вираження любові, гуманного ставлення, доброти та порядності. Він майстерно відобразив фонетичні, морфологічні, лексичні та синтаксичні особливості мови своїх героїв. Читачам відкривається цілий світ

непізнаної глибини його душі. Гнат Хоткевич відчуває свою духовну перевагу і поглиблюється в світі пізнання розвитку людського макросвіту. Творчий доробок письменника характеризується широким розмаїттям жанрів та тематик. Він залишив помітний внесок у драматургію, прозу, белетристику, фольклор, етнографію та інші галузі [8].

Фразеологізми постають невід'ємною частиною ідіостилю Гната Хоткевича, оскільки вони є засобами комунікації та репрезентації як мови самого письменника, так і мови його персонажів. У минулому столітті С. Димченко, В. Маланчук, І. Польський, Н. Супрун, О. Шлемко та інші досліджували фразеологію у творчості Гната Хоткевича, створюючи основу для її вивчення. Літературознавці аналізували народну творчість та етнографічні елементи, які присутні у творах Г. Хоткевича. Проте, дослідження фразеологізмів в ідіостилі автора є актуальним і до сьогодні. Цей аспект недостатньо висвітлено в монографіях, дисертаціях, наукових збірниках та конференціях, які присвячувались творчості митця.

Проблема дослідження художньої майстерності письменника та особливостей його творчості, незважаючи на широкий обсяг наукових праць, що присвячені цим питанням, залишається актуальною й новою. Велику увагу мові художніх творів Гната Хоткевича приділяв В. Калашник у своїй праці [24], де досліджував ідіостиль Г. Хоткевича та особливості мови гуцульських п'єс.

В. Жовтобрюх та О. Черемська [41] присвятили свої дослідження діалектній лексиці, що використовується в прозі Г. Хоткевича, розглядаючи її як засіб індивідуалізації мови персонажів. Вони досліджували фонетичні, морфологічні та лексичні особливості гуцульської говірки, а також автентичні риси мови Гуцульщини, яку автор відтворює у своїх творах.

Актуальність обраної теми зумовлена тим, що вивчення діалектної фразеології в художніх текстах залишається й досі недостатнім. Українська літературна мова постійно поповнюється діалектними

елементами. Мова художньої літератури характеризується яскраво вираженими естетичними функціями. Тому саме в ній діалектний елемент зазвичай вперше естетично оцінюється й піддається випробуванню на стилістично-виразову придатність, саме в ній уперше народжуються такі прийоми і способи стилістичного використання діалектного матеріалу, які з часом стають набутком загальнонародної мови.

Мета кваліфікаційної роботи – з'ясувати особливості добору і функціонування фразеологізмів, у тому числі діалектних, в ідіостилі Гната Хоткевича на прикладі роману «Камінна душа».

Згідно з метою, **завданням** курсової роботи є:

- спираючись на наукові дослідження, з'ясувати суть поняття ідіостилю,;

- розглянути особливості ідіостилю Гната Хоткевича;

- визначити різницю між поняттями «загальновживана фразеологія», «діалектна фразеологія» та «фразеологія діалекту»;

- з'ясувати особливості добору автором ФО, зокрема визначити:

- джерела використаної автором фразеології;

- співвідношення народнорозмовної і книжної фразеології;

- визначити співвідношення фразеологізмів у мові автора і мові персонажів;

- опрацювати використання фразеологізмів у творах Гната Хоткевича, зокрема визначити функції та стилістичні властивості використаних стійких словосполук, типовість/нетиповість для стилю письменника структурно-семантичних трансформацій ФО, з'ясувати, яким прийомам трансформації фразеологізмів автор надає перевагу.

Об'єктом нашого дослідження є діалектна та загальномовна фразеологія Гната Хоткевича в романі «Камінна душа».

Предметом аналізу є прояв авторської індивідуальності у доборі й використанні фразеологізмів у романі «Камінна душа».

Теоретичною й методологічною базою дослідження стали праці відомих дослідників діалектної фразеології (В. Лавера, Т. Грици, Р. Міняйла, Н. Романюк, М. Олійника, С. Александрова, М. Бакіна, В. Білоноженка, В. Вакурова, В. Вомперського, С. Ганжі, І. Гнатюка, Л. Давиденка, А. Супрун, В. Ужченка).

РОЗДІЛ 1. Висвітлення в науковій літературі проблеми індивідуально-авторського стилю письменника

1.1 Ідіостиль як прояв творчої індивідуальності письменника.

Проблема визначення індивідуального стилю письменника є однією з актуальних тем, що досліджуються в сучасному мовознавстві. У художній літературі, аналізуючи характерні риси творчості, поняття «індивідуальний стиль» має важливе значення, оскільки воно дозволяє встановити особливості світогляду письменника. Ця проблема постійно вивчається, однак вона все ще має багато проблемних аспектів. В процесі лінгвістичного аналізу художнього тексту виникає питання про розрізнення між індивідуальним стилем, ідіостилем та ідіолектом.

Ці терміни в мовознавчій терміносистемі мають центральне положення. Терміни «ідіостиль» та «індивідуальний стиль» часто використовуються паралельно і можуть бути взаємозамінними. Вони пов'язані з поняттями «мовна особистість», «мовний образ автора», «індивідуальний мовосвіт», «світогляд письменника», «художнє мовне мислення митця», «мовна картина світу автора» тощо (С. Єрмоленко, П. Гриценко, В. Калашник, Н. Сологуб, Л. Лисиченко, В. Кононенко, В. Жайворонок, А. Мойсієнко, С. Бибик, Л. Кравець, Л. Пустовіт, Л. Ставицька, Н. Мех, В. Іващенко, М. Скаб, О. Маленко, Г. Сюта та інші вчені).

Індивідуальний стиль – це сукупність «мовно-виражальних засобів, які виконують естетичну функцію й вирізняють мову окремого письменника з-поміж інших... Іншими словами: ідіостиль – це система змістовних і формальних лінгвістичних характеристик, властивих творам окремого автора, яка робить унікальним втілений в цих творах авторський спосіб мовного висловлення» [19]. Поняття «індивідуальний стиль» в основному застосовується до стилю майстра слова. Саме талановитий письменник розробляє «свою власну мову», володіє характерними

висловами, фразами, зворотами та особливою структурою речень, а також має улюблені слова. Мовна особистість письменника, його ідіостиль, включає такі аспекти: 1) мова його творів; 2) ставлення до мови як до соціокультурного явища; 3) використання різних мовних варіантів у комунікативних ситуаціях.

Ідіостиль вважають ширшим за ідіолект, тому що перший виступає «одночасно і стилем мови, і стилем мовлення, який диференціюється на основі структурних або конструктивних протиставлень та співвідношень між поодинокими системами вираження». Ідіолект - це сукупність індивідуальних особливостей, що відображаються у мовленні конкретної особи. Він характеризує мовний стиль, який є унікальним для даної особи. З іншого боку, ідіостиль - це індивідуальний стиль, який виявляється у творчості письменника протягом певного періоду або взагалі в усій його творчості. Ідіостиль, включаючи в себе ідіолект, охоплює основні стильові особливості, такі як мовна компетенція, свідомий вибір засобів комунікації, мовне відчуття та смак письменника [35].

Під час аналізу ідіостилю письменника, основним об'єктом дослідження є мова його творів, включаючи стилістичні засоби та ідеї, що характеризуються як індивідуальні особливості письменника та відрізняють його від інших авторів. Дослідження ідіостилю є важливим аспектом літературознавства та дозволяє зрозуміти творчу індивідуальність автора. Воно включає аналіз лексики, граматичних конструкцій, стилістичних прийомів, особливостей побудови речень, використання метафор, символів і т.д.

Для вивчення ідіостилю можна використовувати різні методи, наприклад, порівняльний аналіз творів окремого автора, вивчення критичних відгуків та коментарів до його творчості, аналіз біографії тощо. Це дозволяє краще зрозуміти творчий метод письменника та особливості його творів, а також допомагає читачеві краще оцінити їхню якість та цінність.

1.2 Фразеологізм у науковому вивченні.

Фразеологічна система української мови становить незмінний інтерес для вивчення багатьма науковцями. Теоретичні основи фразеології як окремої лінгвістичної дисципліни викладено в працях В. Виноградова, Б. Ларіна [28], Л. Авксентьева, Л. Скрипник, Ф. Медведєва, М. Демського [17], В. Ужченка. Видатні внески в теорію фразеології представлені в працях В. Жукова та В. Телії.

Фразеологія, як галузь мовознавства, зосереджується на вивченні стійких висловів, їх семантики, структури, походження, ролі у мові та їх взаємозв'язку з іншими мовними одиницями, такими як слова і речення. У фразеології існує декілька термінів, що використовуються для позначення основних мовних одиниць, що виступають першоелементом фразеології. Ці терміни включають ідіому, фразеологізм, фразеологічну одиницю та стійкі словосполучення.

В академічному виданні «Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія» за ред. І. Білодіда наведено таке визначення ФО: «Фразеологізм – це лексико-граматична єдність двох і більше слів, організованих за моделлю словосполучення чи речення, цілісних за своїм значенням і здатних відтворюватись у мові в готовому вигляді» [37].

За визначенням Н. Тимошук, фразеологізм є лексико-граматичною єдністю, яка складається з двох або більше нарізно оформлених компонентів. Ці компоненти граматично організовані за моделлю словосполучення чи речення. Фразеологізм виражає цілісне переосмислене значення, яке базується на образі, часто вже затертому, і автоматично репрезентується мовцями як готова до використання мовна одиниця [38].

За визначенням В. Папіш, «фразеологізм – нарізнооформлений, але семантично цілісний і синтаксично неподільний мовний знак, який своїм виникненням і функціонуванням зобов'язаний фраземотворчій взаємодії

одиниць лексичного, морфологічного та синтаксичного рівнів. Фразеологізм характеризується універсальними і специфічними ознаками. До перших належать відтворюваність і відносна стабільність компонентного складу, до других – семантичне перетворення фраземотворчих компонентів, смислова цілісність та експресивно-емоційний характер фразеологічної семантики» [31].

Отже, під фразеологізмом ми розуміємо «нарізно оформлений, але семантично цілісний і синтаксично неподільний мовний знак, який своїм виникненням і функціонуванням зобов'язаний фраземотворчій взаємодії одиниць лексичного, морфологічного та синтаксичного рівнів» [39].

Розбіжності у тлумаченні фразеологізмів пояснюються відсутністю спільної думки щодо їхньої природи. Відомо, що фразеологізм переважно використовується не для номінації якихось нових фактів чи явищ навколишньої дійсності, а для конкретизації й експресивно-емоційної характеристики цих фактів і явищ, названих словами. Однак, характеризуючи вже названий словом предмет, фразеологічна одиниця виділяє в ньому окремі сторони, грані, властивості й через них повторно його називає. «Тобто фразема, на відміну від більшості слів, одночасно і називає, і характеризує певний факт навколишньої дійсності» [17].

У фразеології як науці виділяються різні основні напрямки, такі як порівняльна, зіставна, історична фразеологія, а також граматична, семантична та стилістична характеристика фразеологізмів. Одним зі спеціалізованих напрямків є дослідження діалектної фразеології. Українська літературна мова регулярно поповнюється новими діалектними мовними одиницями. Саме діалект – це говір, місцевий різновид мови. Слова, що належать до цього говору, є діалектизмами. «Діалектизм – позанормативний елемент літературної мови, що має виражену діалектну віднесеність» [18].

О. Дехтярьова подає таку класифікацію діалектизмів: «1) лексичні діалектизми, тобто окремі (не літературні) слова, що потрапляють у

художню літературу; 2) морфологічні діалектизми – місцеві форми слів, не унормовані граматично; 3) синтаксичні діалектизми – місцеві особливості будови речення, незвичні й неприйнятні в літературній мові; 4) фонетичні діалектизми – місцеві звукові особливості, різко відмінні від літературних» [18].

За останні десятиліття українські дослідники досягли значних успіхів у фіксації та аналізі діалектних ФО української мови. Незважаючи на складнощі, пов'язані зі збиранням діалектного фразеологічного матеріалу та його обробкою, вивчення цієї теми стало досить інтенсивним.

Фразеологія як наука зробила значний внесок у наукове вивчення мови та культури. Вона є невід'ємним складником національної й літературної мови, реалізується у стійких фразеологічних одиницях різних типів, сфер уживання, ступенів образності і має особливу семантичну та структурну організацію. Наукове дослідження фразеологізмів відкриває широкі можливості для вивчення культурного, історичного та соціального контексту, в якому вони виникають та функціонують. Застосування методів структурно-семантичного моделювання та інших наукових підходів дозволяє детально досліджувати фразеологічні системи, їхню мотивацію та семантичні відношення. Більше того, вивчення фразеологізмів допомагає краще розуміти мовну культуру, специфіку мислення та виразності мовного вислову. Фразеологізм як об'єкт наукового вивчення є важливим джерелом для лінгвістичних та літературознавчих досліджень, а також сприяє поглибленню нашого знання про мову та її функціонування.

1.2.1 Фразеологія як компонент і чинник формування індивідуального стилю письменника.

Основними компонентами індивідуального стилю письменника є композиція твору, тема, художній зміст, відповідні стилістичні засоби, часовий колорит, багатство мови автора, а також стилетвірні чинники,

серед яких важливе місце відводиться фразеології. Досліджуючи фразеологію, В. Калашник стверджує, що «стійкі словесні комплекси є важливими формотвірними компонентами ідіостилу письменника і становлять інтерес як із погляду добору автором фразеологізмів, що визначається взаємодією інтралінгвістичних (семантичні та стилістичні властивості сталих сполук) та екстралінгвістичних (світогляд митця, коло висвітлюваних ним проблем та ін.) чинників, так і з точки зору функціонального навантаження цих мовних одиниць у художньому контексті» [25].

Творчий стиль письменника, що має індивідуально-художній характер, представляє собою систему мовних засобів. Ця система виникає шляхом відбору та творчого використання передусім лексичних елементів національної мови. Використання цих елементів має на меті не лише виразити певний зміст, але й створити естетичний вплив на читача. Категорія індивідуального стилю формується сукупністю мовних одиниць, які несуть значне смислове навантаження (культурологічне, історіософське, філософське і т.д.), що визначається контекстом, сюжетними лініями та емоційно-експресивним наповненням. Фразеологізми є одними з таких мовних одиниць [29]. Фразеологізми в творах зображуються через призму авторського світобачення. Вони є необхідною складовою мови літературних творів і активно сприяють утворенню образів. Через фразеологізми письменник передає своє ставлення до описуваних подій, підкреслює смислові та стильові аспекти мовних засобів. Використання фразеологізмів допомагає краще розкрити внутрішній світ, настрій, світогляд персонажів і т.д. Їх стилістичне використання письменниками є творчим процесом. Фразеологізми в художніх текстах є джерелом експресивності та образності, тому вони мають особливу естетичну вагомість [23].

У другій половині XX століття почалося вивчення лексики як невід'ємної частини ідіостилу письменника і домінанти його

індивідуальної мовної картини. Науковці вичали мову творів відомих авторів, як-от: Т. Шевченка, Ю. Федьковича, І. Нечуя-Левицького, Л. Мартовича, Панаса Мирного, І. Франка, А. Тесленка, О. Кобилянської.

Відомо, що мовознавці проводили дослідження фразеологізмів, які містяться у творах видатних класиків української літератури XIX – початку XX століття, таких як Б. Лепкого, В. Винниченка, Остапа Вишні, П. Тичини, О. Довженка, М. Рильського, В. Чапленка, У. Самчука, І. Багряного, М. Стельмаха, О. Гончара, Г. Тютюнника, Є. Гуцала. Компаративний аналіз фраземіки як особливостей ідіостилію на матеріалі творів О. Гончара й П. Загребельного проводить у своїй дисертаційній праці Ю. Кохан, який зокрема твердить, що «...спостерігається посилення інтересу науковців до проблем фразеології. Спираючись на здобутки попередніх десятиліть, учені аналізують фразеологічний матеріал української мови у функціонально-стилістичному та етнолінгвістичному аспектах. Фраземіка розглядається з погляду її ролі у створенні емоційно-експресивного забарвлення художніх творів, у формуванні творчого почерку митців слова, у вираженні рис національної ментальності» [27, с.7].

Роль фраземіки як складової частини індивідуального стилю, незважаючи на значну кількість проведених досліджень, поки що не досліджена достатньо. Це пояснюється, по-перше, тим, що будь-яке дослідження повинно ґрунтуватися на значному обсязі зібраного та систематизованого матеріалу, для чого необхідно мати корпус текстів (включаючи всі найважливіші тексти) певного автора, бажано з усіма можливими варіантами творів. Це можливо здійснити лише при наявності високоякісного видання художніх творів, епістолярної спадщини, публіцистики та інших джерел. По-друге, аналіз ідіостилію письменника з погляду функціонування та походження фразеологічного арсеналу можливий лише після теоретичного розуміння принципів, ролі, місця та методів дослідження цих одиниць, оскільки є правомірним твердженням,

що «відсутність словника мови письменника унеможлиблює докладне моделювання його ідіолекту, як і з'ясування його індивідуальних мовних осягнень у їх відношенні до узусу, норми літературної мови» [13].

Як справедливо твердить Ю. Кохан, «попри значну кількість праць з проблем авторського стилю і використання в ньому стійких словосполучень питання про місце і роль фразеології в індивідуально-авторському стилі письменника залишається недостатньо розробленим і потребує окремого наукового дослідження» [27, с.17].

Дослідження ФО як компонентів ідіостилу митця потребує багатоаспектного підходу, але, на жаль, у сучасному мовознавстві питання щодо вивчення ФО досі залишаються дискусійними, хоча фразеологічні сполуки є важливим компонентом ідіостилу письменника, оскільки вони відображають його мовну особливість та стиль. Фразеологізми можуть виконувати різноманітні функції в тексті, такі як створення експресивності, художності, іронії, гумору, а також забезпечувати логічність та зв'язність тексту. Дослідження фразеологічних сполучень в системі ідіостилу письменника включає аналіз їхньої функції та ролі в тексті, вивчення їхньої лексичної та граматичної структури, а також дослідження їхнього походження та історії вживання.

Для вивчення фразеологічних сполучень у системі ідіостилу письменника існує широкий спектр методів, які можуть бути використані в науковому аналізі авторського тексту. Вибір конкретного методу залежить від цілей та об'єктів дослідження, а також від доступних даних та ресурсів. Зокрема, аналіз текстів письменника, вивчення його стилістичних особливостей, контекстуального вживання фразеологічних одиниць, дослідження їхніх семантичних, структурних та композиційних характеристик можуть бути ефективними методами. Крім того, можна використовувати порівняльний аналіз різних творів письменника, діахронічний аспект дослідження та інші підходи. Важливо пам'ятати, що

комбінація різних методів може забезпечити більш повне та глибоке розуміння фразеологічних сполучень в системі ідіостилю письменника.

1.2.2 Поняття діалектної фразеології.

Діалектна фразеологічна одиниця - це словосполучення зі складною семантичною структурою, яке функціонує на певній території. До таких типів входять: фразеологічні одиниці певного діалекту, які не мають широкого використання в загальній мові; фразеологічні одиниці з діалектними словами або формами; фразеологічні одиниці, які мають ту ж саму структуру, що й загальновживані фразеологічні одиниці, але мають відмінне значення; тавтологічні фразеологічні одиниці; трансформовані фразеологічні одиниці загальної мови; варіанти загальновживаних фразеологічних одиниць; синтаксично трансформовані фразеологічні одиниці; фразеологічні одиниці, що відображають специфіку побуту та трудової діяльності народу.

Вивчення діалектної фразеології в українському мовознавстві набуло важливого значення недавно, завдяки науковим доробкам Б. Ларіна, І. Матвіяса і С. Бевзенка. У 1959 році Б. Ларін в своїй програмній доповіді «Про народну фразеологію» чітко визначив місце діалектної фразеології у системі наук, розкрив внутрішньо-семантичну сутність фразеологізмів та сформулював актуальні завдання для дослідження народної фразеології у вузькому розумінні, а саме діалектної фразеології - частини національної мови, що «виникає та існує у мові народних мас». Ці завдання включали розрізнення діалектної та літературної фразеології, створення регіональних словників, а також необхідність тривалого та кваліфікованого збору та фіксації фразеологічного матеріалу «з усієї території, де використовується українська мова» [28].

Упродовж багатьох десятиліть велика увага приділялася розробці теоретичних основ для вивчення діалектної фразеології, її методологічних засад і системи наукових термінів і понять. Українська діалектна

фразеологія зазнала значних досягнень у збиранні, фіксації та аналізі ФО в українській мові. Цей напрямок отримав значну увагу та інтенсивно вивчався, незважаючи на труднощі, пов'язані зі збиранням діалектного матеріалу і його обробкою.

У низці досліджень, присвячених діалектній фразеології, проведено спроби визначити сутність поняття «діалектна фразеологія» і розрізнити фразеологічні одиниці в національній, літературній та діалектній мовних системах. Проте досі не було досягнуто загальноприйнятого визначення та єдиного розуміння поняття «діалектна фразеологічна одиниця». Мовознавці використовують паралельно кілька термінів для описування сутності цього поняття, таких як народна фразеологія, говіркова фразеологія, ареальна фразеологія, фраземіка діалекту та діалектна фраземіка. Відсутність єдності серед дослідників відображає складність та багатогранність проблеми вивчення діалектної фразеології. Кожен термін відображає певний аспект цього питання та може використовуватися залежно від контексту дослідження або акценту, який вноситься дослідником.

Б. Ларін у своїй праці «Про народну фразеологію» майже не розрізняє поняття народна і діалектна фразеологія: «Вивчення народної фразеології – одне із завдань діалектології й одна з її ще не розроблених галузей» [28].

Згідно з О. Дехтярьовою, в останній час головним методом дослідження діалектної фразеології став метод структурно-семантичного моделювання, який успішно використовують науковці. Вчена вказує, що за допомогою цього методу вдалося виявити зв'язок утворення фразеологізмів у діалектній фразеології, основні способи їх мотивації та встановити додаткові семантичні компоненти, що містяться у значенні фразеологізмів [18].

Важливою теоретичною проблемою є дослідження та розрізнення термінів «фразеологія діалекту» і «діалектна фразеологія». Незважаючи на те, що ці термінологічні сполуки використовуються в наукових

дослідженнях для описування різних мовних явищ, часто вони сприймаються як синоніми.

Поняття фразеологія діалекту включає ширший спектр явищ, ніж діалектна фразеологія. Воно включає всі фразеологічні одиниці, що функціонують у мовленні носіїв діалекту, а не обмежується лише вузьколокальними виразами. Тому перше поняття, тобто фразеологія діалекту, є ширшим за друге поняття - діалектну фразеологію.

Значна кількість мовознавців, коли згадують фразеологію діалекту, використовують термін «діалектна фразеологія», що призводить до сплутування цих двох понять. Проте, слід зазначити, що фразеологія діалекту охоплює не лише діалектні фразеологічні одиниці, але й загальноновживані літературні фразеологізми, що функціонують у тому чи іншому діалекті.

Отже, відмінності між цими поняттями полягають у тому, що фразеологія діалекту включає у себе ширший спектр ФО, які функціонують у мовленні носіїв діалекту, у той час як діалектна фразеологія більш вузькоспеціалізована і обмежується вузьколокальними виразами.

Діалектна фразеологія може виступати як важливий складник ідіостилу письменника, бо її використання дозволяє письменникові створити унікальний стиль, відображаючи особливості мови та культури певного регіону або соціального середовища. Діалектні фразеологізми відрізняються від стійких словосполук загальнонародної мови мови вимовою, лексикою, морфологічними та синтаксичними характеристиками. Вони мають свою специфіку та унікальність, що робить їх важливим елементом авторського стилю.

Використання таких ФО додає автентичності твору, передаючи мовні особливості та менталітет конкретного регіону або соціальної групи. Вони створюють атмосферу та контекст, які відображають конкретне місце або спільноту, в якій відбуваються події твору. «...тематику твору і,

відповідно, особливості зображуваних реалій слід розглядати серед найважливіших чинників добору письменником фразеологічного матеріалу» [27, с. 24]. Використання діалектної фразеології допомагає передати особливості персонажів, їхню соціальну приналежність, регіональну ідентичність та етнічність. Це може допомогти поглибити характеристику персонажів та зробити їх більш живими та реалістичними. Крім того, фразеологізми можуть мати виразне звучання та бути багатими на образність та виразність. Вони додають емоційного забарвлення твору та допомагають передати відчуття, настрій та внутрішній світ персонажів.

Використання діалектної фразеології утворює унікальну мовну палітру письменника, що визначає його ідіостиль. Однак, важливо пам'ятати про читача та контекст використання. Діалектні фразеологізми повинні бути використані розуміло та ефективно, щоб не порушувати сприйняття твору та зберігати комунікативну цінність тексту.

1.3. Особливості індивідуального стилю Г. Хоткевича.

Гнат Хоткевич відомий як один з найвизначніших письменників, який поширював гуцульську тематику у прозі ХХ століття. У його творах майстерно відображено самотність, колорит та автентичність народної мови через різноманітність фольклорних та історичних джерел, які він інтерпретував. Героїчне минуле, повсякденне життя та культурні особливості Гуцульщини стали основою для його художнього зображення. Проте, літературна спадщина письменника не отримала належної уваги через різні обставини. Офіційна критика приділяла йому другорядне місце, що можна пояснити пануванням вульгарносоціологічного підходу до незвичайних творів у тогочасному письменництві. Основу для дослідження творчості письменника у минулому столітті заклали С. Димченко, В. Маланчук, І. Польський, Н. Супрун, О. Шлемко й інші.

Г. Хоткевич завдяки силі свого художнього слова пропонував читачеві нове світобачення, яке зосереджувалось на сутності людської природи та її випробуваннях. Він уважно відтворював фонетичні, морфологічні, лексичні та синтаксичні особливості мови своїх героїв, що проникався любов'ю, гуманним ставленням, добротою та порядністю. Таким чином, Хоткевич яскраво відображав незвичайність своєї душі та погружався у світ людського прогресу. Його творчий доробок охоплював різноманітну тематику і залишив помітний вплив на драматургію, прозу, белетристику, фольклор, етнографію та інші галузі [32].

Ідіостиль Гната Хоткевича відзначався постійним зв'язком з процесом формування національної літературної мови, впливом діалектного середовища та бажанням показати унікальність галицьких українців. Він прагнув зберегти культурні особливості та використовував усі види мистецтва як засіб сприяння духовно-культурного єднання.

Одним з центральних аспектів, які характеризують стиль аналізованого письменника, є відтворення його способу сприйняття світу. Тому дослідження ідіостилю тісно пов'язане з аналізом мовної картини світу, особливостей думок та ідей, проблем, які є предметом його зацікавлення, а також норм і правил обраного ним жанру.

На думку А. Балаболюченка, митець на диво багато вмів, у всьому виявляв обізнаність, народність, талановитість. Він дав людям читабельні твори, найкращі з яких потрапили на світові обшири: «Кам'яна душа», «Авірон», «Гуцульські образки» тощо [5].

О. Шлемко стверджує, що унікальність та неповторність гуцульського театру, який виділявся серед інших театрів своїм особливим колоритом, давали сценічній мові природність, органічність, мелодійність, сприяли створенню живих персонажів та підсилювали магічний ефект на глядача. Використання Гнатом Хоткевичем гуцульської говірки відіграло важливу роль у формуванні української літературної мови, збагатило її та розширило її різноманітність. Гнат Хоткевич вивчав та аналізував

фольклор, етнографічні праці про Гуцульщину, і став навіть думати як гуцул. Він докладно вивчав природу, ритуали, звичаї, вірування та світогляд гуцулів. Його драматичні твори на гуцульську тематику є бездонним джерелом для дослідження гуцульської говірки [42].

Значну увагу мові художніх творів автора приділив свого часу В. Калашник, який досліджував ідіостиль Гната Хоткевича на прикладі мови 60 гуцульських п'єс. Він визначив, що перебування на Гуцульщині наклало свій відбиток на формування ідіостилю письменника, який прагнув передати автентичність мови персонажів його творів. Мова творчого доробку Г. Хоткевича наскрізно пронизана особливостями гуцульського говору [25].

Використання гуцулізмів відображається у принципах вибору художньо-виразних засобів, необхідних для чіткого втілення авторської концепції. Мовна поетична творчість перш за все пов'язана з унікальним добром лексичних одиниць та особливостями їх функціонування у контексті, що надає слову багатозначності.

Твори Гната Хоткевича яскраво відображають фонетичні особливості, характерні для гуцульського говору. Проте варто зазначити, що деякі мовознавці не вважають за необхідне виділяти діалектні риси на фонетичному рівні. Аналіз мовлення персонажів з фонетичної перспективи дозволяє максимально точно відтворити особливості, притаманні гуцульській мові. Відзначаючи мову героїв діалектними особливостями, автор намагається якнайточніше передати повну картину гуцульського говору, дотримуючись чіткості та послідовності у відтворенні фонетики, лексики та граматики гуцульської мови [31].

Н. Супрун писав, що «Гнат Хоткевич – це сукупність значної кількості талантів, список яких уже став подібним до хрестоматії. Особливість творчої особистості Гната Хоткевича – інженера-технолога за освітою – полягає у його ставленні до музики, яка яскраво освітлює кожную зі сфер багатогранної творчості й діяльності – і літературну, і театральну,

і наукову, багато в чому зумовлюючи їх образно-емоційний статус і структурностильову своєрідність. Свідченням цього є літературні твори письменника: твори з музичним сюжетом («Торжество музики», «Verceuse Chopen'a», «Aria passionata») або окремі уривки, присвячені музиці («Пісня пісень», «Д – Т», «Люблю женщину», «Романс», «Камінна душа», «Поезія в прозі», «Гуцульські образки», «Гірські акварелі»); їхня мова настільки музикальна, духмяна і споріднена з художнім уявленням людей, з побуту яких вона узята, що поняття «проза», «музика», «поезія», використані для їх позначення, поєднуються в єдиному – прямому чи опосередкованому – окресленні мистецького явища» [36].

Дослідження ідіолекту Г. Хоткевича є одним з важливих завдань для мовознавців. Однак, цей аспект не отримав достатньої уваги в монографіях, дисертаціях, наукових збірниках та матеріалах конференцій, що присвячувалися творчості цього митця в різні періоди. Проблема вивчення мови художніх творів автора має обмежену кількість спогадів у історії; вона була розглянута по-різному залежно від рівня розвитку мовознавства та суміжних наук, а також залежно від світоглядної позиції дослідників. [32].

Проблеми дослідження типових наскрізних мотивів або ключових слів, що використовуються в індивідуальному стилі, процесів символізації слів-понять, гуцулізмів та їхня роль в мовних знаках національної культури залишаються особливо актуальними. Вивчення таких аспектів дозволяє відтворити ідіостиль Г. Хоткевича в контексті стилістичної системи літературної мови.

Єдність і внутрішній зв'язок художніх мовних засобів, які використовує письменник, формують його стиль. Специфіка використання гуцулізмів проявляється у виборі художньо-виражальних засобів, необхідних для чіткого вираження авторської концепції. Мовленнєва поетична творчість Г. Хоткевича головним чином пов'язана з

підбором лексичних одиниць та особливостями їх функціонування у контексті, а також із виразністю та багатозначністю слів.

В аналізі художнього твору фонетичні особливості нерідко залишаються поза увагою, хоча саме вони, разом з мовними одиницями інших рівнів мови, відіграють важливу роль у визначенні ідіостилю письменника, оскільки служать засобом індивідуалізації. Детальний аналіз фонетичних особливостей дозволяє краще зрозуміти стиль та манеру автора, а також відчутти і передати його музичність та ритмічність. Тому, включення фонетичного аналізу в процес аналізу художнього твору може збагатити розуміння твору та допомогти виявити його особливості.

Висновки до розділу 1

Отже, проаналізувавши поняття ідіостилю та ідіолекту на основі наукової літератури, ми дійшли таких висновків: ідіостиль – це сукупність мовно-стилістичних особливостей, які увиразнюють мову автора і виокремлюють, визначають певні особливості мови творів письменника, притаманні лише йому. Основні компоненти ідіостилю: стилістичні особливості творів письменника та визначені ним ключові фонетичні, лексичні, морфологічні, синтаксичні та стилістичні мовні засоби, що стають основою формування яскравих та неповторних персонажів та образів художнього твору, розгортання сюжету, вибудовування композиції тощо.

Ідіолект – мова й мовлення окремого індивідуума, індивідуальний спосіб застосування мовно-виражальних засобів, володіння виразними оригінальними мовними, мовленнєвими, стилістичними звичками й навичками, що відображає унікальність особистості, її переконання, темперамент, індивідуальний досвід професію, вік, психічний стан, рівень загальної культури тощо.

Одним з головних понять, що виникає під час аналізу ідіостилю письменника, є його мовна особистість - це сукупність усіх мовних

здібностей та виявів особистості, які знаходять втілення у його художніх творах.

Дослідження ідіостилю Гната Хоткевича залишається актуальним завданням, яке не отримало достатньої уваги в монографіях, дисертаціях, наукових збірниках та конференціях, присвячених творчості цього митця. В історії досліджень, проблема вивчення мови художніх творів Г. Хоткевича отримала небагато згадок і різні підходи, що залежали від рівня розвитку мовознавства та суміжних наук, а також від світоглядних позицій критиків та дослідників. Оскільки творча спадщина Гната Хоткевича і його мова є складними та багатогранними явищами, необхідно проводити дослідження в багатьох аспектах і з різних поглядів. Варто вивчати природу художнього мовлення письменника на різних рівнях, таких як лексичний, фразеологічний, фонетичний, морфологічний, синтаксичний і стилістичний.

Дослідження особливостей ідіостилю Гната Хоткевича часто привертало увагу багатьох лінгвістів, які аналізували мову його творів у стилістичному, функціональному та когнітивному аспектах. Однак в українському мовознавстві поки що не існує робіт, які б повністю охоплювали фразеологізми, характерні для ідіостилю Гната Хоткевича, у контексті української літературної мови. Також відсутні дослідження, що присвячені повному опису різних аспектів використання фразеологічних одиниць у мові письменника.

РОЗДІЛ 2. Функціонування фразеологічних одиниць у романі «Камінна душа» Гната Хоткевича

2.1 Загальномовна фразеологія в романі.

Гнат Хоткевич зумів по-новому, широко використовуючи фольклорно-етнографічний матеріал, більш досконало розкрити гуцульський світ. За допомогою гуцульського діалекту автор точніше подає локалізацію, а також уживання характерних фразеологізмів у мові гуцулів сприяє створенню художніх засобів індивідуалізації.

Письменник використав чималу кількість фразеологізмів, як загальномовних, так і діалектних. Нами вилучено 45 фразеологізмів, які функціонують у 58 випадках фразеовживань. Більша кількість використаних ФО – загальномовні. Ці вислови мають таку ж семантику і компонентний склад, які як канонічні зафіксовані у фразеографічних джерелах.

Наведемо приклади використання Гнатом Хоткевичем загальномовних фразеологізмів, які зафіксовані у фразеологічних словниках:

*"Ксьондз старався повернути бесіду на інше поле, бо йому неприємно було чути нарікання на члена корпорації, але гуцули попали на своє **болюче місце**, як муха на садно, і не легко їх було звідти збити» [40].* ФО використовується для позначення негативної риси, вислів зафіксований у словниках в значенні «що-небудь найбільш уразливе для когось».

«Але тут уже всі гуцулки зачинали говорити разом, вступалися навіть тазди.

— *А не майте серця на того, їгомостику.*

— *Таку жінку **бог** вам **дав**, шо маєте декувати опередь престолу» [40].* ФО **бог дав** використовується в тексті як мовний етикет схвальної

оцінки кого-, чого-небудь щодо розміру, кількості, якості, ступеня вияву тощо [39].

*«Щодо гуцулів, то Гордіюк розумів лиш одну форму відносин: низький уклін, підлесливу ухмілку і виконання всіх, найдурніших навіть, велінь. Все, що **виходило за ті межі**, найменший опір приводив його до шалу, очі наливалися кров'ю, і тоді він був страшний»* [40]. Вислів загальнономовний, використовується для позначення простору, у словниках можна знайти зі значенням «поширюватися поза чим-небудь» [39].

*«І Васирина розуміє, **в чий це город камінчик**, але що має дуже добру вправу, то відповідає щучо, влучно, б'є в саму болячку»* [40]. Цей вислів зафіксований у словниках і має значення «недоброзичливий натяк кому-небудь; стосується когось, що-небудь» [39]. Автор використовує його у романі для позначення негативної риси.

*«Стара їмость не могла спам'ятатися. Як ненадійно, **наче грім з ясного неба**, приголомшила її утеча Марусі, так само неждано явилася тепер можливість її повороту»* [40]. Фразеологізм відомий, загальноновживаний, зафіксований у словниках у значенні «щось неприємне, вкрай несподіване, раптове» [39], використовується на позначення негативної риси.

Загальноновживані фразеологізми, які були використані у творі, є добре відомими, що свідчить про їх широке використання і розповсюдженість. Вибір автора виявився цікавим, оскільки він надав твору певного колориту та автентичності, допоміг зблизити читачів з реаліями життя селян та їхніми унікальними способами вираження думок і почуттів. Це підкреслює майстерність автора у виборі фразеології у твір і збагаченні його мовного стилю.

2.1.1 Загальноновживані фразеологізми на позначення дій і процесів.

У творі було використано широкий спектр фразеологічних виразів з різних тематичних груп. Це можна пояснити авторською метою –

здійснити опис життя гуцульських селян, їхній побут, мрії, прагнення, систему цінностей і пріоритетів та світосприймання. Аналіз фразеологічного матеріалу твору показав, що автор активно користувався великою кількістю фразеологічних виразів різного типу, які використовуються для позначення різноманітних дій, наприклад:

*«А тим часом закінчилася служба і ксьондз ішов царинкою, оточений гуцулами; газди топталися один одному по ногах, аби йти ближче до нового попа та хоч **красм вуха чути**, що там він таке говорить»* [40]. Цей вислів використовується на позначення дії, він зафіксований у словниках в значенні «почути мимохідь або випадково/трохи, не повністю» [39].

*«Коли, почувши про скандал, нараз почали до парафії навідуватися гості, і число співчуваючих, рідних духом виросло до незрозумілих розмірів, і все то приїздило, **лізло з чобітьми у душу**, задавало нескромні питання, — о. Василь попросту тікав, скориставши з найменшої причини»* [40]. Наведений фразеологізм є загальновживаним, у реченні використовується для позначення дії. У Фразеологічному словнику української мови уей вислів зафіксований зі значенням «грубо, безцеремонно втручатися в чийсь справи, в особисте життя» [39].

*«Всі мандатори з **ніг збивалися**, ганяючи-ся за ним ґрунями; от-от, здавалося, **тримають вже в руках**, а він виховзне, мов в'юн, і під носом властей дозволяє собі такі авантюри, що панове мандатори волосся на собі ривуть»* [40]. Усі ФО з наведеного прикладу є загальновживаними і зафіксовані у словниках, перший *з ніг збивалися* в значенні «знесилюватися в пошуках кого-, чого-небудь» [39], другий *тримають вже в руках* в значенні «мати владу над кимось, чимось» [39]. Обидва ФО автор використовує для позначення дії.

*«І Васирина розуміє, в чий це город камінчик, але що має дуже добру вправу, то відповідає щучо, влучно, **б'є в саму болячку**»* [40]. ФО *б'є в саму*

болячку має значення «глибоко вражати, дошкуляти словами» [39] і виражає семантику дії.

«— Сокотім ліпше свої вуші, аби-сте вигодували на добру маржину та й скором йкийсь з того мали.

*Молодиці троха не в сих, **ідуть уже на мир**:*

— *Та чо ви, Василюк, оперед служби та у гнів заходите?»* [40]. ФО можна знайти в словниках у значенні «погоджуватися на гарні стосунки» [39], в реченні використовується для позначення дії.

«Але тут уже всі гуцулки зачинали говорити разом, вступалися навіть газди.

— ***А не майте серця** на того, їгомостику.*

— *Таку жінку бог вам дав, що маєте декувати опередь престолу»* [40]. Вислів зафіксований у словниках, автор використовує його для позначення дії і має значення «не ображатися на когось, бути байдужим» [39].

*«О, нехай би прийшов хто-небудь і розказав, пояснив! Або прибив би на хрест, рвав тіло, палив свічами. Нехай приходить люте, жорстоке, яке хоч, — аби лиш винесло відразу з сього моря ігол, що **лізуть у душу** з усіх боків!..»* [40]. ФО загальнономовна, має Наведений вислів зафіксований у словниках у значенні «всіляко намагатися сподобатися комусь; закохувати когось в себе. Турбувати, дошкуляти і т.ін. (про що-небудь)» [39]. Однак у цьому контексті вислів має іншу семантику і вживається на позначення сильного душевного болю, відтворюючи емоційний стан персонажа і втрачаючи негативну конотацію, наявну у канонічному тлумаченні названої ФО.

У романі переважає народна фразеологія, бо події відбуваються в житті селян. Але в авторській мові ми зустріли і книжний фразеологізм. Значним джерелом української фразеології є антична міфологія, і Гнат Хоткевич демонструє вживання такого фразеологізму як сізіфова праця: *«Ніч чорну повість говорила свою. Спали гори в неясних рельєфах. Ріка то*

затихала, то знов шуміла, сповняючи *сізіфову працю*» [40]. Цей вислів зафіксований в словниках і має значення «безплідна, важка, безглузда робота, що постійно повторюється» [39]. Автор використав ФО не для позначення дії, виконуваної людиною, а для зображення елемента природи – гірської річки.

Фразеологізми з семантикою дії використовуються в мові з різних причин, наприклад, вони допомагають збагатити мовлення, роблять текст живим та ефектним. Використання таких фраз дозволяє авторові краще передати сенс та емоційне забарвлення дії. ФО на позначення дії дозволяють передати значення або ідею в компактній формі. Замість вживання довгих розширених описів дій, вони дають змогу використовувати короткі фрази, що спрощує мовлення та зрозуміння тексту.

2.1.2 Фразеологізми як засіб відтворення емоційно-психічного стану персонажів

Завдяки своїй образності фразеологізми стають могутнім засобом для передачі емоцій. Вони допомагають створити атмосферу, виразити радість, горе, здивування, обурення, задоволення та інші внутрішні переживання героїв. Часто вони надають літературному твору відтінку гумору, сарказму або іронії, допомагають підкреслити особливості персонажа. Вони можуть відображати колорит певного народу, традиції, спосіб мислення і вираження емоцій. Наводимо приклад, як автор відтворює емоційний стан персонажів завдяки ФО:

*«Щодо гуцулів, то Гордіюк розумів лиш одну форму відносин: низький уклін, підлесливу ухмілку і виконання всіх, найдурніших навіть, велінь. Все, що виходило за ті межі, найменший опір **приводив його до шалу**, очі **наливалися кров'ю**, і тоді він був страшний»* [40]. Фразеологізми у прикладі синонімічним та використовуються для позначення емоційного стану. Вислів ***приводив його до шалу*** у словниках має значення

«нестримний гнів, лють», *наливалися кров'ю* – «червоніти від злості, напруження» [39].

«Йому було *сором дивитися людям в очі*, він не міг витримати цього фарисейського співчуття, сього погано скритого задоволення, що світилося в очах усіх цих милих добрих сусідів, далеких і близьких кривних і т. п.» [40]. Фразеологізм зафіксований в словниках так «не сміти (не могті) дивітися в очі кому», він трохи змінений, але автор не додавав діалектизмів або змінював фонетичні риси, тому вважаємо його загальноновживаним. У реченні використовується для позначення емоційного стану, має значення «сором за яку-небудь провину, страх осуду» [39].

«В першу хвилю Маруся не знала, що відповісти, до такої степені це було несподівано. І як відповідати? Що се? Чи щира приязнь, чи цікавість?

— *З дурного розуму, Юрчику, з дурного розуму. Як то кажуть: якби чоловікові той розум напереді, що позаді приходить. Тепер би вже не пішла*» [40]. Вислів *з дурного розуму* є фразеологізмом, що використовується для оцінки певних дій чи думок людини. ФО вказує на те, що дії або думки людини є нерозумними, безглуздими або недоречними, можливо, через відсутність логічного мислення або розсудливості. У словнику значення подається так «не усвідомлюючи чого-небудь через молодість, недосвідченість тощо» [39].

«Марусяк стояв. *Серце завмерло. З охотою післав би кого іншого замість себе, але знав наперед, що при такій пропозиції кожний плюне йому в лице*» [40]. ФО використовується для позначення сильних емоційних переживань або стану шоку, коли людина тимчасово втрачає здатність реагувати або відчувати щось. У словнику можна знайти значення: «дуже хвилюватися, переживати (з переляку, від захоплення, тривоги тощо» [39].

«Як то було слухати Марусякові? На лиці застигала усмішка — жарти, мовляв, жартуєте — а на серці коти скребли» [40]. Фразеологізм використовується для позначення сильного внутрішнього дискомфорту, тривоги або душевних мук. У словнику зафіксовано значення «хто-небудь хвилюється, перебуває в стані тривоги, неспокою» [39]. Вислів вказує на те, що людина відчуває неприємні емоції або моральні страждання, які можуть бути подібні до того, фізичного болю спричиненого дією гострих кігтів кішок.

*«І Маруся почула, як **крутиться** у неї голова, як **туман застилає очі...** хочеться похилитись, упасти...»* [40]. ФО з прикладу синонімічні, обидва використовуються на позначення емоційного стану. Вони зафіксовані у словниках, перший **крутиться голова** в значенні «хто-небудь розгублений, приголомшений чимось», другий **туман застилає очі** в значенні «хто-небудь втрачає здатність нормально бачити, сприймати зором через хвилювання, сильний біль, потьмарення свідомості і т.ін» [39].

Фразеологізми в романі виступають як потужний інструмент для відтворення емоційно-психічного стану персонажів, допомагаючи зрозуміти їхні почуття та внутрішні конфлікти, розкрити їх характер та долю. Вони надають тексту глибину та інтенсивність, роблячи читача ще ближчим до життя героїв та їхніх емоційних переживань.

Г. Хоткевич використав велику кількість загальномовних фразеологізмів. Найчастіше автор використовує ФО на позначення дії та емоційного стану. Це свідчить про те, що автор намагався передати реалії життя, використовуючи звичайну мову людей. Водночас таке використання фразеології може допомогти створити більш яскраві та емоційні образи персонажів, що залучають читача до подальшого читання твору.

2.2 Діалектна фразеологія в романі

Діалектна фразеологія в романі неоднорідна за складом. З одного боку, є вислови загальномовного вжитку, що містять лексичні, граматичні чи фонетичні діалектизми. Ці вислови в дещо іншому, канонічному вигляді зафіксовані у фразеографічних джерелах. Крім того, Гнат Хоткевич використовує ФО, які є повністю діалектними і не фіксуються у словниках загальномовної фразеології.

2.2.1. Загальномовні фразеологізми з діалектними елементами

Фразеологія відіграє важливу роль, збагачуючи мову та передаючи особливість культури народу. Однак, фразеологічні одиниці не завжди обмежуються загальноприйнятими мовними нормами. Окрім повністю діалектних фразеологізмів, існує також частина загальноновживаних фразеологізмів, які мають діалектні елементи, граматичні, морфологічні або фонетичні особливості. Вони відображають регіональну специфіку та колорит місцевої мови, надаючи художньому тексту унікальної виразності. Гнат Хоткевич показує нам взаємодію таких загальноновживаних фразеологічних одиниць з діалектними елементами:

«— *А йке-с молоденьке, **бог би тє вкрив!** — весело казали баби і гурмою лізли цілувати у руку*» [40]. Діалектний фразеологізм вживається в тексті як етикетна формула побажання захисту вищими силами, тобто Божої помочі. Вислів є синонімічним за значенням до загальноновживаного варіанту *хай/нехай вам Бог помагає*. У тексті Г. Хоткевич скорочує займенник 2 особи однини у знахідному відмінку «тебе» до «тє», наближаючись до розмовного селянського мовлення, це зумовлено фонетичною рисою гуцульського говору.

«*Всі мандатори з ніг збивалися, ганяючися за ним трунями; от-от, здавалося, тримають вже в руках, а він виховзне, мов в'юн, і під носом властей позволяє собі такі авантюри, що панове мандатори **волосся на собі рівуть***» [40]. Фразеологізм загальномовний, широко відомий, у

словниках можна знайти зі значенням «впадати у великий відчай, розпач; дуже переживати, побиватися», в тексті використовується на позначення дії. Автор трохи видозмінює ФО, в оригіналі фразеологізм виглядає так: «рвати на собі волосся», а в тексті для реалістичного відтворення гуцульського говору автор використовує діалектний фонетичний варіант «рівати» зі вставним голосним.

«— Сокотіт ліпше свої вуші, аби-сте вигодували на добру маржину та й скором йкийсь з того мали.

*Молодиці троха **не в сих**, ідуть уже на мир:*

— Та чо ви, Василюк, оперед служби та у гнів заходите?» [40].

Фразеологізм усічений, походить від загальноновживаного «ні в сих ні в тих», вживається в тому ж значенні «зняковіло, розгублено або відчуваючи незручність». Автор використовує його для позначення емоційного стану. Також є зміна ні – не, що зумовлюється фонетичною рисою гуцульського діалекту.

*«І, лиха сама на себе, казала, що більше так не буде, що то від безділля, з **жиру**. Казала собі, що з завтрашнього ж дня почне працювати по господарству і забуде дурні хвилювання» [40]. ФО з **жиру** є усіченим варіантом вислову **казитися з жиру**. Автор використовує його для позначення негативної риси поведінки героїні. Значення синонімічне до загальноновживаного варіанту, тому визначаємо так: «капризувати, вередувати, живучи розкішно, сито».*

«Але Марусяк не вірив.

*— Ой, **не замилюй мі очі**, бо я голений» [40].* Вислів вживається для позначення дії, має значення «обдурювати, брехати, ошукувати когось; вводити в оману; показувати що-небудь у вигідному освітленні». ФО має загальноновживаний синонімічний аналог «замилювати очі». У варіанті з тексту Г. Хоткевич скорочує займенник 1 ос. однини у давальному відмінку «мені» до «мі», це зумовлено фонетичною рисою гуцульського говору, автор таким чином наближає оповідь до живого мовлення.

«А тепер от опришок Марусяк стоїть коло Юріштанової хати і кричить:

— *Відчиней на псю маму! Я Марусек!»* [40]. З контексту значення визначаємо як «обурення, спробою налякати», в тексті використовується для позначення процесу мовлення. ФО має синонічний загальновживаний вислів «к бісовій (лихій, чортовій і т. ін) матері». Але автор замінює зміст фразеологізма діалектизмами, що наближає читачів до розмовного серидовища роману.

Діалектної фразеології в романі менша кількість, але Гнат Хоткевич продемонстрував нам яскраві приклади діалектних ФО, які одразу привернули до себе увагу. Серед використання цих фразеологізмів, більша кількість на позначення міри, дії та емоційного стану.

Фразеологізми і загальновживані, і діалектні частіше зустрічаються у мові автора. Можна зробити висновок, що ФО у творі використовуються для опису життя і змалювання побуту, емоційного забарвлення, аніж для спілкування героїв.

2.2.2. Власне діалектні фразеологізми в романі.

Одним із цікавих аспектів вивчення фразеології є дослідження власне діалектних ФО, які представляють собою цілісні словосполучення з унікальною семантичною структурою та обмеженим функціонуванням на певній території. Гнат Хоткевич у романі використовує унікальні фразеологізми, які не фіксуються у словниках, наприклад:

«Дяк, бажаючи показатися, вигалайкував на дух кінський, закручував, заплутував мелодію до того, що сам ставав як дурний у тім усім, і під кінець служби захрип, сарака, так, що доброго ока горівки треба було відтак, аби голос вернувся» [40]. Фразеологізм не зафіксований в словниках. З контексту можна визначити його значення як «дуже голосно». Використовується в реченні на позначення інтенсивності дії.

«Воздухи — як шмати. Сорочка на престолі — **мов у смолі купана**. Ризи — сором убрати на себе. Чи вже ви, люди, такі бідні, Ксьондз старався **повернути бесіду на інше поле**, бо йому неприємно було чути нарікання на члена корпорації, але гуцули попали на своє болюче місце, **як муха на садно**, і не легко їх було звідти збити. Що у вас храм святий у таким порядку?» [40]. Усі ФО в реченні є діалектними, які не зафіксовані в словниках, з контексту можна визначити значення так: **мов у смолі купана** – «дуже чорна», цей вислів використовується автором на позначення міри забруднення церковних атрибутів. Вислів **повернути бесіду на інше поле** використовується для позначення дії і має значення «змінити тему». **Як муха на садно** діалектний фразеологізм, який використовується для позначення емоційного стану, має значення «викликати тяжкі спомини, нагадуючи кому-небудь про те, що хвилює».

«А то скаже Грицькові зладити сани, понабирає дівчат, величезною стоголовою купою наваляться в сани летять згори униз. Вивалюються в сніг, регочуть — аж **відляски горами йдуть**» [40]. Фразеологізм не зафіксований в словниках, з контексту розуміємо значення як «дуже голосно», автор використовує його для позначення міри.

«Та йдіть уже, йдіть, попаде, — підштовхувала Марусю білоберезівська їмость. — То вона, **проше пана**, юнація, так не хоче цілуватися, **як муха меду не хоче**» [40]. Фразеологізм **проше пана** є діалектною формою ввічливості, полонізмом, він не зафіксований в словниках і використовується в тексті як етикетна мовна формула. Другий вислів автор додає в тест для позначення міри, в словниках такого ФО немає, тому з контексту значення визначаємо так — «сильно чогось хотіти, бажати».

«Тепер уже кричав так, **мовби йому платили**. На дзвінкіших словах натужувався весь, червонів і бризкав слиною. **Не ставало йому горла**» [40]. Вислів **мовби йому платили** діалектний, має значення «робити щось на повну силу». Автор використовує ФО в романі для позначення

інтенсивності дії. Фразеологізм *не ставало йому горла* не зафіксований в словниках, з контексту можна визначити значення так – «дуже сильно, гучно», використовується в тексті для позначення міри.

«— *До дідчої мамі в зуби з вашим вотаманцтвом. Кат не видів над такими дурлеями вотаманувати. Волю сто баранів, ек дванацїть баранів-опришків*» [40]. Гнат Хоткевич використовує цей вислів для позначення процесу мовлення. Фразеологізм не зафіксований в словниках, але з контексту можна визначити значення так - «Йди геть!». ФО має багато синонімічних загальноновживаних варіацій, які можна знайти в словниках, наприклад, «йди до біса», «на чотири сторони», за значенням вони мають однакову семантику.

«*Маруся повзла, повзла на колінах до лісу, оглушена, роздавлена, без серця в грудях. І повзла, і падала, і різала руки, лице гострими травами, і повзла, і повзла...*» [40]. Фразеологізм не зафіксований в словниках, з контексту визначаємо значення як «налякана, неспокійна». В тесті використовується для позначення емоційного стану.

«*Поцілував старий Марусяк сина, благословив і пішов на Косів: купити що для позору, а відтак фірою заїхати додому, аби не будити підозрінь. А опришки, не відпочиваючи вже більше, форсованим маршем кинулися назад*» [40]. Фразеологізми в цьому вислові не зафіксовані в словниках, тому визначаємо значення з контексту. Перший *для позору* використовується для позначення негативної риси і має значення «для людських очей», *будити підозрінь* має семантику дії, а значення визначаємо як «виглядати підозріло».

«*Треба йти... Взяв коня за повід, потім пустив... Поправив щось, ще одну довгу секунду постояв... Звір гриз серце. Зухвалість щезла, лишилася тільки от чорна роззявлена паща — і от треба лізти туди*» [40]. Вислів не зафіксований в словниках, автор використовує його для позначення емоційного стану, з контексту розуміємо значення так – «хвилюватися, побоюватися».

Аналізуючи ці фразеологізми, можна зробити висновок про те, що ФО є вузьколокальними та не вживаються в інших говірках. Це свідчить про різноманітність мовленнєвого простору та його сильний зв'язок з місцевими традиціями та культурою.

Висновки до 2 розділу

Отже, проаналізувавши роман Гната Хоткевича, можна зробити висновок, що саме завдяки доцільному й яскравому вживанню ФО цей твір гарантовано можна назвати неповторним і оригінальним. Вжиті автором фразеологізми чітко, точно й доречно дозволяють описати, визначити й охарактеризувати явища дійсності. Жодна лексична одиниця за своїм складом і граматичними категоріями так точно, лаконічно і яскраво не відтворює дійсність.

Проведений аналіз показує, що більшість використаних ФО в романі «Камінна душа» – загальномовні, тобто ті, які фіксуються в словниках фразеології. Також зустрічаються випадки вживання загальномовних ФО з діалектними елементами. Переважна більшість фразеологізмів, що використав автор, мають емоційно-експресивне забарвлення, яскраво зіставляються з діями, подіями, явищами, які відбуваються у творі, а інколи виконують і номінативну функцію, оскільки вони не тільки виконують оцінну функцію чогось або когось, а й називають дію, явище чи поняття.

Народна мовна основа роману Гната Хоткевича виявляється в широкому використанні ним різнотипної діалектної фразеології. Письменник дав неперевершені зразки сталих висловів гуцулів, майстерно їх використав, що дозволило збагатити текст роману. Це особливо помітно у вживанні вузьколокальних фразеологізмів, які він інтегрував у загальний контекст твору, змінюючи їх або доповнюючи деталями залежно від сюжету. Г. Хоткевич вдало поєднав діалектні мовні багатства зі змістом роману, створюючи гармонійний і цілісний текст, що свідчить про його

майстерність в опрацюванні й використанні народної мови взагалі і фразеології зокрема, в тому числі й діалектної.

ВИСНОВКИ

Дослідження присвячено вивченню особливостей індивідуального стилю Гната Хоткевича, зокрема фразеологічного аспекту, на основі його роману «Камінна душа». Аналіз наукової літератури дозволив уточнити характеристики поняття «ідіостиль». Наголошено, що ідіостиль: а) формується в результаті взаємодії особистих і соціальних факторів, таких як світогляд митця, соціально-історичні умови, взаємозв'язок між традицією та інноваціями тощо; б) пройшов певні етапи розвитку; в) має носії (форму художнього твору, композицію, образи і способи їх вираження, образну систему тощо); г) може змінюватися з часом.

Визначено, що ідіостиль та індивідуальний стиль є синонімами. Поняття «ідіолект» охоплює індивідуальний спосіб використання мовних та стилістичних засобів. Тому ідіостиль визначається як сукупність мовно-стилістичних особливостей, які надають індивідуальну характеристику мови окремої особи, відрізняючи її від інших.

Ідіостиль Гната Хоткевича визначається постійним зв'язком з процесом становлення національної літературної мови, впливом діалектного середовища, бажанням показати світові автентичність галицьких українців, збереженням етносоціокультурних особливостей та використанням мистецтва як засобу сприяння духовно-культурному єднанню. Основним об'єктом дослідження ідіостилу Гната Хоткевича є мова його творів, сукупність мовно-стилістичних засобів та ідеї та художні особливості, які виділяють письменника як індивідуальну особистість серед інших митців слова. Ключовим аспектом ідіостилу письменника є відтворення його сприйняття світу, тому проблема дослідження ідіостилу тісно пов'язана з проблемами зображення мовної карти світу, специфікою мислення, тематикою, що цікавить автора, нормами і законами обраного жанру.

Г. Хоткевич використовує гуцульський говір як важливий чинник творення художнього тексту. Його застосування варіюється: надає мовленню персонажів специфічних фонетичних, граматичних і лексичних гуцульських діалектних особливостей. Використання гуцульської говірки замість літературної мови в художніх текстах, що містять авторське мовлення, цікаве тим, що підтверджує самодостатність діалекту та авторського ідіостилю.

Аналізуючи роман ми дійшли до висновку, що творчість Гната Хоткевича демонструє особливу й унікальну фразеологію, яка має важливе значення, особливо в царині діалектичної фразеології. Дослідження висвітлює специфіку фразеологічних виразів автора, показує їх роль у формуванні його індивідуального стилю. Ознайомившись з романом «Камінна душа» та проаналізувавши вибір фразеології, з'ясувалося, що фразеологія автора слугувала потужним засобом передачі його художнього бачення, емоцій і вловлювання суті сюжету. Діалектні ФО, вкорінені в гуцульському говорі, відіграли важливу роль у вираженні культурно-історичного контексту, в якому діяв Г. Хоткевич. Використовуючи ці лінгвістичні елементи, він не лише збагатив свої оповіді, але й забезпечив читачам глибше розуміння соціальної тканини та мовного розмаїття того часу.

Висновки цієї дипломної роботи підкреслили важливість вивчення фразеологічного вибору автора та його значення для розуміння тонкощів його індивідуального стилю. Подальші дослідження могли б торкнутися додаткових вимірів індивідуального стилю письменника, включаючи синтаксичні та семантичні аспекти, щоб отримати всебічне розуміння його літературного внеску.

Використовуючи діалектні ФО, Г. Хоткевич дозволяє читачам зануритися в місцеві традиції, звичаї та спосіб життя. Такий підхід не тільки додає реалізму його оповіді, але й сприяє глибшому зв'язку між читачем і зображеними місцями чи героями. Діалектна фразеологія, крім

свого культурно-соціального значення, сприяє естетичній привабливості творів. Це додає текстам музичності, наповнюючи її своєрідними народними ритмами. Таким чином, через використання як загальномовної, так і діалектної фразеології виявляється творча індивідуальність письменника.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Алефіренко М. Ф. Фразеологізм // Українська мова: Енциклопедія // Гол. ред. В. М. Русанівський. Київ: Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 2004. С. 770.
2. Бабич Н. Д. Співвідношення загальнонародної та вузьколокальної у фразеології української мови: автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.02. Одеса, 1972. 20 с.
3. Бабич Н. Д. Співвідношення діалектного та загальнонародного в українській фразеології (до питання про фразеологічну синоніміку та варіантність). Питання взаємодії української літературної мови і територіальних діалектів : тези доповідей та повідомлень. Київ: Наукова думка, 1972. С. 61–63
4. Бабич Н. Д. Лексичні варіанти фразеологічних одиниць буковинських говірок (особливості компонентного складу і функціонування). // Проблеми дослідження діалектної лексики і фразеології : тези доповідей. Ужгород, 1978. С. 87–88.
5. Балабольшенко А. А. Гнат Хоткевич. Біографічні нариси. Київ: Літопис, 1996. 272 с.
6. Бевзенко С. П. Актуальність вивчення української діалектної фразеології// Мовознавство. Київ, 1974. № 2. С. 15–19.
7. Бевзенко С. П. Українська діалектологія. Київ: Вища школа, 1980. 247 с.
8. Вдовіченко Л. П. Героїчна минувшина у творчості Гната Хоткевича (фольклорні та історичні джерела, їх інтерпретація): автореф. дис. канд. філол. наук: 10.01.01 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2004. 19 с.
10. Григорук О. П. Українська літературна і діалектна мова у творчій практиці Л. Мартовича // Питання взаємодії української літературної мови і територіальних діалектів: тези доповідей і повідомлень, Київ : Наук. думка, 1972. С. 120–122.

11. Гриценко П. Ю. Діалектизм. Українська мова : Енциклопедія / ред.колегія В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. Київ : Українська енциклопедія, 2007. С. 151–152.
12. Гриценко П. Ю. Гуцульський говір // Українська мова : Енциклопедія / [ред. колегія В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк. та ін.]. – 3-є вид., зі змінами і доп. Київ: Укр. енцикл., 2007. С. 129–130.
13. Гриценко П. Ю. Ідіолект і текст // Лінгвостилістика : об'єкт – стиль, мета – оцінка : збірник наукових праць, присвячених 70-річчю від дня народження проф. С. Я. Єрмоленко / [відп. ред.: академік НАН України В. Г. Складенко]. Київ: Наук. думка, 2007. С. 16–43.
14. Грещук В.В. Діалектна лексика в романі М. Дочинця «Горянин»// Українознавчі студії: вибрані статті. Інститут українознавства при Прикарпатському національному університеті ім. Василя Стефаника, Івано-Франківськ, 1998. 129–142 с.
15. Грещук В.В. Гуцульський діалект у мові сучасної української літератури // Українознавчі студії: вибрані статті. Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ, 2012–2013. № 13,14. С. 3–11.
16. Григораш А. М. Фразеология и стиль. Київ: Вища школа, 1981.139 с.
17. Демський М. Т. Суть фраземи, її ономасіологічні функції та особливості номінації. Записки Наукового товариства імені Т. Шевченка: праці філологічної секції. Львів, 1992. Т. ССХХІV. С. 240-265.
18. Дехтярьова О. В. Діалектна фразеологія в художньому тексті (на матеріалі творчості письменників Покуття і Гуцульщини кінця ХІХ – початку ХХ ст.) : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського. Сімферополь, 2011. 180 с.

19. Димченко С. Творчість Гната Хоткевича та українська національна музична культура. // Народна творчість та етнографія. 1998. №1. С. 75–78.
20. Єрмоленко С.Я. Нариси з української словесності (стилістика та культура мови). Київ: Довіра, 1999. 304 с.
21. Закревська Я. В. Гуцульські говірки та їх місце на діалектологічній карті української мови. Гуцульщина. Лінгвістичні етюди. Київ : Наукова думка, 1991. 15 с.
22. Здіховська Т. В. Фразеологія української прози першої половини ХХ століття (на матеріалі творів У. Самчука та Б. Лепкого) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Волинський національний ун-т імені Лесі Українки. Луцьк, 2010. 222 с.
23. Индивидуально-художественный стиль и его исследование / Кухаренко В.А., Горшкова К.А., Емельянова Л.А. и др. Киев, Одесса: Вища школа, 1980. 168 с.
24. Індивідуальні стилі українських письменників ХІХ–початку ХХ ст.: зб. наук. праць. Київ: Наукова думка, 1987 с.
25. Калашник В. С. Мова художньої прози Гната Хоткевича.// Традиції і сучасне в українській культурі: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 125-річчю з дня народження Гната Хоткевича. Харків : НТУ «ХП», 2002. С. 133–134.
26. Калашник В. С. «Меткость слова»//Людина та образ у світі мови : вибрані статті. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. 136–139 с.
27. Кохан Ю. І. Фраземіка в системі ідіостилю письменника (на матеріалі художньої прози Олеся Гончара і Павла Загребельного) : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Харків, 2003. 211 с.
28. Ларін Б. О. Про народну фразеологію. Праці Х Респ. діал. наради. Київ: Наукова думка, 1961. С. 52–65.
29. Маланчук В. А. Побут українців у дослідженнях Гната Хоткевича.// Народна творчість та етнографія. Київ. 1973. №2. С. 28–35.

30. Морараш Г. В. Фразеологічне багатство мови творів Євгенії Ярошинської. // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2011. Вип. 28. С. 312–315.
31. Папіш В. А. Семантико-функціональна природа фразеологізмів у художній прозі закарпатоукраїнських письменників (40-90 рр. XX ст.) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. «Українська мова» .Ужгород. 2003. 207 с.
32. Подолянчук О. В. Ідіостиль Гната Хоткевича: дис..канд.філол.наук 10.02.01 – українська мова /Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Вінниця, 2021. 204 с.
33. Польський І. М. Відзначення ювілею Гната Хоткевича. // Народна творчість та етнографія. Харків. 1989. №2. С. 93–94.
34. Ставицька Л.О. «Про термін ідіолект»// Київ. 2009. № 4. 3–15.
35. Стецик Х. М. Наддністрянський діалект у сучасній українській літературі»//Українознавчі студії: вибрані статті. Інститут українознавства при Прикарпатському національному університеті ім. Василя Стефаника, Івано-Франківськ 1998. 142–149 с.
36. Супрун Н. О. Всесоюзний форум пам'яті Гната Хоткевича. Народна творчість та етнографія. 1989. №3. С. 84–85.
37. Сучасна українська літературна мова: Лексика і фразеологія /За заг. ред. акад. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1973. 440 с.
38. Тимощук Н. П. Функціонування фразеологізмів у романах Йозефа Рота : дис. ...канд. філол. наук: 10.02.04 / Львівський національний університет ім. Івана Франка. Чернівці, 2005. 213 с.
39. Фразеологічний словник української мови / АН України, Ін-т укр. мови; [уклад.: В. М. Білоноженко та ін., редкол.: Л. С. Паламарчук (голова) та ін.]. Київ : Наук. думка, 1993. 528 с.
40. Хоткевич Г. М. «Камінна душа», 213 ст. [електронний ресурс] URL:

https://www.ukrlib.com.ua/books/printitzip.php?tid=5320#google_vignette
<file:///C:/khotkevych-hnat-martynovych-kaminna-dusha5320.pdf>

41. Черемська О. С., Жовтобрюх В. Ф. Діалектні особливості прози Г. Хоткевича: (на матеріалі повісті "Довбуш") // Вісник Прикарпатського університету: М-во освіти і науки України, Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ, 2008. Вип. XIX-XX: Філологія (мовознавство). С.131–133

42. Шлемко О. Д. Світоч національно-культурного відродження України (Про Гуцульський театр Гната Хоткевича). // Народна творчість та етнографія. 1999. № 4. С. 3–12.

АНОТАЦІЯ

Шаповалова К.С. Фразеологія діалекту та діалектна фразеологія в ідіостилі Гната Хоткевича (на матеріалі роману «Камінна душа»).

У роботі проаналізовано функціонування фразеологізмів, як загальнономовних, так і діалектних, у тому числі діалектних, у романі Гната Хоткевича. З'ясовано різницю між поняттями «загальнономовна фразеологія», «діалектна фразеологія» та «фразеологія діалекту». У роботі досліджено ідіостиль Гната Хоткевича. Проаналізовано особливості функціонування діалектичних фразеологізмів у порівнянні із загальнономовними. З'ясовано, що роль діалектної фраземіки як компонента індивідуального стилю поки що недостатньо вивчена. Визначено особливості добору автором ФО, за допомогою яких, Г. Хоткевич точніше подає локалізацію зображених подій і сприяє створенню художніх засобів індивідуалізації персонажів.

Ключові слова: ідіостиль, фразеологічна одиниця (ФО), діалектизм, загальнономовна фразеологія, діалектна фразеологія, мовні засоби, гуцульський говір.

SUMMARY

Shapovalova K.S. Phraseology of the dialect and dialect phraseology in the idiostyle of Hnat Khotkevych (based on the material of the novel "Fireplace Soul").

The work shows the functioning of phraseological units, both general and dialect, including dialect, in the novel by Hnat Khotkevych. The difference between the concepts of "commonly used phraseology," "dialect phraseology" and "phraseology of the dialect" has been clarified. The idiostyle of Hnat Khotkevych is investigated in the work. Features of functioning of dialectical phraseologisms in comparison with commonly used ones are analyzed. It turned

out that the role of dialect phrasemics as a component of the individual style has not yet been sufficiently studied. The features of the selection by the author of the FU are determined, with the help of which H. Khotkevych more accurately presents the localization of the events depicted and contributes to the creation of artistic means of individualizing the characters.

Key words: idiostyle, phraseological unit, dialectism, commonly used phraseology, dialect phraseology, linguistic means, Hutsul dialect.